

В. І. Андрейцев
доктор юридичних наук, професор,
дійсний член (академік) Національної академії правових наук України,
Заслужений юрист України

УДК 349.6 (477)

ОБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА СУВЕРЕННОЇ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ ІМПЕРАТИВІВ

Висвітлюються питання нормативно-правового регулювання процесів кодифікації екологічного законодавства. Розглядається право на безпечне для життя і здоров'я довкілля як особисте немайнове благо, аналізується його цивільно-правовий захист в системі захисту права на екологічну безпеку. Проводиться аналіз права власності на природні ресурси, виходячи з конституційних засад та з урахуванням приписів норм цивільного та екологічного законодавства.

Ключові слова: право на екологічну безпеку, навколишнє природне середовище, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, природні ресурси, право власності, об'єкти права власності Українського народу.

Двадцятилітній ювілей Хмельницького університету управління і права — знакова і знаменна подія колективу науково-педагогічних працівників, студентства та їх родин, які отримали унікальну можливість на теренах рідного краю отримати вищу освіту в галузі державного управління та місцевого самоврядування, економіки і права. Характерно, що функціонування цього ВНЗ на Поділлі здійснюється завдяки власному інвестуванню обласної ради та держадміністрації, які координують наступальний розвиток вищої освіти, відповідно до європейських та національних стандартів у цій сфері.

Варто зазначити, що за два десятки років Хмельницький університет управління і права став відомим не лише в Україні, а й за її межами завдяки запровадженню власних науково-освітніх програм відповідно до обраної спеціалізації, навчальної практики та розвитку студентських клінік. ВНЗ докладає достатніх зусиль до високопрофесійного правового забезпечення навчального процесу, розвитку наукових досліджень на власній основі. Це є свідченням підвищеної уваги керівництва університету щодо створення належної інфраструктури ВНЗ як освітньо-навчального закладу сучасного типу, відповідно до Закону України “Про вищу освіту”, Статуту університету. За два десятиліття значно збагатився науково-педагогічний склад ВНЗ, захищено більше двох десятків кандидатських дисертацій, започатковано докторські дисертації в галузі державного управління, історії України, правничих наук, що обумовлює у подальшому формування власних наукових та науково-правничих шкіл як важливої організаційно-правової форми наукових досліджень та стає визначальним чинником розвитку сучасних ВНЗ.

Особливо варті уваги розвиток вищої правничої освіти, формування сучасних кафедр за основними галузями права, що дозволяє готувати фахівців у галузі права на сучасних методичних, гносеологічних і науково-методологічних засадах. Популяризатором досягнень ВНЗ став періодичний часопис Хмельницького

університету управління і права, який віддзеркалює палітру наукових проблем, які досліджуються в університеті та інших ВНЗ, представники яких активно з ним співпрацюють.

Серед проблем, які активно досліджуються у ВНЗ, є проблеми кодифікації чинного законодавства відповідно до умов Євроінтеграції законодавства України та його окремих галузей права в сучасних умовах і його перспективного розвитку, яким і присвячується ця наукова стаття, зокрема об'єктивний чинник, що зумовлює кодифікацію наявним колізіям законодавства, яке суперечить принципам Конституції України.

Наявність законодавчих колізіям має свої соціальні, економічні, політичні, екологічні, правові передумови. Особливий суттєвий вплив на їхню появу справляють рівні правосвідомості, правової культури, світогляду, світосприйняття сучасного правового життя, особливо у вирішенні питань, пов'язаних із використанням природних ресурсів, охороною довкілля, забезпеченням екологічної безпеки. Неабиякого значення за цих умов набувають науково-освітні, доктринальні підходи вчених у цій сфері, наукові доробки яких використовуються у процесі законотворчих робіт у складі робочих груп (комісій), консультуванні народних депутатів, членів парламентських комітетів, фракцій, які, власне, формують концептуальні засади того чи іншого законопроекту.

Тож не випадково, що виважені науково обґрунтовані прогресивні ідеї, що закладаються у законопроекти та приймаються Верховною Радою України, сприяють динамічному і дієвому вирішенню питань у процесі регулювання правовідносин у галузі використання, відтворення та охорони земель, інших природних ресурсів, збереження та підтримання якості довкілля, забезпечення його безпечного стану для життя і здоров'я людини, інших живих організмів, оскільки унеможливають колізійність їх законодавчого правового регулювання, сприяють ефективній реалізації екологічної політики держави, здійсненню екологічних прав людини та громадянина, забезпеченню національної екологічної безпеки.

У цьому аспекті позитивним слід визнати прийняття та реалізацію Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 року [1], за вдалим визначенням своєрідної "екологічної Конституції України", яким більше двадцяти років тому було створено правову платформу подальшої кодифікації екологічного законодавства. Цей закон сприяв прискоренню юридичного оформлення розширеного аморфного природноресурсового, середовищезахоронного законодавства та окремих нормативно-правових актів у сфері екологічної безпеки в єдину інтегровану правову спільність — екологічне законодавство та право України.

Цей закон став для українців визначальним і доленосним, оскільки вперше в історії українського законодавства задекларував основоположні суб'єктивні екологічні права громадян ще до конституційного урегулювання 1996 року, зокрема, на безпечне для їх життя та здоров'я навколишнє природне середовище (екологічну безпеку); вільний доступ до екологічної інформації та вільне отримання, використання, поширення та її зберігання, за винятком обмежень, встановлених законом; участь у проведенні громадської екологічної експертизи; участь у публічних слуханнях або відкритих засіданнях з питань впливу запланованої діяльності на довкілля на стадіях проектування, будівництва і реконструкції об'єктів; об'єднання у громадські екологічні формування; здійснення права загального і спеціального природокористування; участь у розробці та здійсненні екологічних заходів; участь в обговоренні та внесенні пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції екологічно небезпечних об'єктів, внесення пропозицій до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, які беруть участь у прийнятті рішень з цих питань; одержання екологічної освіти; оскарження у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо порушення екологічних прав громадян у порядку, передбаченому законом;

подання до суду позовів до державних органів, установ, підприємств, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище.

У той же час закон юридично закріпив гарантії реалізації екологічних прав громадян та їх захисту в судовому та іншому порядку відповідно до законодавства України.

Як бачимо, одним із докорінних прав людини і громадянина за базовим екологічним законом є суб'єктивне право на безпечне для його життя і здоров'я навколишнє природне середовище, що логічно обумовлено завданням цього закону, передбаченого ст. 1, принципом гарантування екологічно безпечного довкілля для життя і здоров'я людей (п. "б" ст. 3) та ч. 3 ст. 5, згідно з якою серед об'єктів державної охорони від негативного впливу несприятливого екологічного становища передбачено також здоров'я і життя людей.

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля виділяється ст. 293 ЦК України серед інших немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на життя, на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю, на охорону здоров'я, на особисту недоторканність, право на свободу та інші).

У системі захисту права на екологічну безпеку, звісно, може мати місце цивільно-правовий захист, виходячи з його універсальності забезпечення порушених та відновлення відповідних прав, які законодавчо повинні бути виписані у вказаному законі. Але питання про цивільно-правову природу права на безпечне для життя і здоров'я довкілля за своєю юридичною сутністю, з огляду на чинне екологічне законодавство, є сумнівним, оскільки не є цивільно-правовою категорією.

Так, серед особистих немайнових благ зазначений кодекс (ч. 1 ст. 201) виділяє, зокрема, здоров'я та життя, а також інші блага. Однак їхня правова охорона забезпечується різними сферами чинного законодавства залежно від характеру створення загроз для здоров'я і життя (законодавством про охорону здоров'я, зокрема санітарно-епідемічним, трудовим законодавством у частині охорони праці та техніки безпеки для працюючих працівників, житловим та цивільним у разі створення безпеки цим охоронювальним об'єктам у побутовому, житловому середовищі тощо).

Навколишнє природне середовище (природне довкілля) не передбачається в якості об'єкта цивільно-правового регулювання і відповідно не встановлюється правовий режим щодо його якості та безпеки, вимог про використання, відновлення та охорони, оскільки це об'єкт специфічної галузі екологічного законодавства і права (ст. 5 Закону про охорону навколишнього природного середовища від 25 червня 1991 року).

Щоб не бути голослівним, наведемо приписи зазначеної статті, яка встановлює, що державній охороні і регулюванню використання на території України **підлягають навколишнє природне середовище як сукупність природних і соціальних умов і процесів** (виділене авт. — В. А.), природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в народному господарстві в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ, ландшафти та інші природні комплекси).

Отже, якщо стан навколишнього природного середовища внаслідок техногенних чи природних негативних впливів створює небезпеку для життя чи здоров'я осіб, які потрапляють в коло екологічного ризику, то визначати особливості його небезпеки необхідно за показниками, що визначаються Законом України про охорону навколишнього природного середовища від 25 червня 1991 року (із відповідними змінами та доповненнями), іншими актами екологічного законодавства, які встановлюють порядок додержання вимог нормативів екологічної безпеки, до яких, зокрема, свого часу вказаний вище закон відносив гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі, гранично допустимі рівні акустичного, електромагнітного, радіаційного та іншого шкідливого фізичного впливу на навколишнє природне середовище, гранично

допустимий вміст шкідливих речовин у продуктах харчування, з урахуванням особливостей складових доквілля: вод, атмосферного повітря тощо. Для прикладу, Водний кодекс України від 6 червня 1995 року [2] (ВК України) визначає такі нормативи у галузі використання, охорони вод та відтворення водних ресурсів:

- а) нормативи екологічної безпеки водокористування;
- б) екологічний норматив якості води водних об'єктів;
- в) нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин;
- г) технологічні нормативи використання води.

Варто зазначити, що вказаний закон допускає можливість встановлення й інших нормативів у цій сфері.

Скажімо, Закон України “Про питну воду та питне водопостачання” від 10 січня 2002 року [3], що урегулює правовідносини у сфері виробництва питної води, тобто вже добутої з природних джерел водних об'єктів з метою забезпечення нею різноманітних суб'єктів шляхом централізованого питного водопостачання та за допомогою пунктів розливу води, власне, виділеної із природного середовища, набувши правового режиму водного ресурсу, як певного майна, встановлює систему нормативів питної води та питного водопостачання, зокрема нормативи питного водопостачання, **екологічні нормативи якості води джерел питного водопостачання** (виділене авт. — В. А.), технологічні нормативи використання питної води, технічні умови у сфері питної води та питного водопостачання.

Наведене свідчить, що навіть у разі правового регулювання використання, охорони та відновлення якості води, що не перебуває у природних умовах (доквілля), але може забиратися із природних джерел водних об'єктів для питного водопостачання, законодавство передбачає встановлення екологічних нормативів якості води джерел питного водопостачання з метою оцінки екологічного стану цих джерел, визначення водоохоронних заходів зазначених об'єктів, який містить науково обґрунтовані допустимі значення забруднюючих речовин і показники якості води.

Логічно, що право людини і громадянина здійснювати свою життєдіяльність у небезпечному доквіллі (як природне, конституційно-правове та еколого-правове) реалізується у сфері екологічних правовідносин, а не цивільно-правових, з точки зору його (права) соціальної, екологічної та правової природи і походження, державно-правової охорони і регулювання використання навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки.

Навколишнє природне середовище, звісно, має природно-матеріальну сутність з точки зору класифікації об'єктів оточуючого нас світу за своїми природними, екологічними, біологічними властивостями та функціональним призначенням щодо задоволення життєзабезпечувальних потреб людини та інтересів народу і держави, на відміну від речей та майна, які є об'єктами цивільних правовідносин, зокрема речей, у тому числі грошей та цінних паперів, іншого майна, майнових прав, результатів робіт, послуг, результатів інтелектуальної, творчої діяльності, інформації, а також інших матеріальних і нематеріальних благ, передбачених ст. 177 ЦК України.

У цьому зв'язку привертає увагу до себе ЦК України в частині, що наводить **приблизний перелік** речей як об'єктів цивільних прав, однак у гл. 13 “Речі. Майно” виділяє у ст. 180 **категорію “тварини”** (виділене авт. — В. А.), вказуючи, що вони є особливим об'єктом цивільних прав і на них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом, як і правила поведіння з ними.

Формула норми ЦК України в цій частині дещо вітіювата, нечітка, колізійна і повністю не означена з точки зору уточнення випадків визнання таких об'єктів як “тварини” в якості об'єктів речових прав, не відбиває їх сутності та відсутності істотних законодавчих ознак, що свідчить й про низьку юридичну техніку щодо формулювання гіпотези та диспозиції означеної правової норми. Варто наголосити і на тому, що вказана стаття, очевидно, вуалює вирізнення особливостей тварин як об'єктів цивільних речових прав. Адже достатньо було вказати саме на різновид

усіх тварин, які можуть бути об'єктами речового права, крім тих, законодавче регулювання використання, відтворення та охорона яких здійснюється Законом України про тваринний світ. Але законодавчий ребус “вмонтовано” в ЦК України “бездоганно”, а кому це потрібно встановити, то шукайте відповідь у відповідному законі. Колізія очевидна, оскільки потребує глибинних правничих знань у галузі екологічного права та фахового тлумачення значної кількості правових приписів не скоординованих чинних законів.

Спершу варто зазначити, що у вказаний перелік об'єктів речового права в порушення вимог екологічного законодавства без будь-яких застережень ЦК України включив зазначену категорію “тварини”, оскільки відповідно до ст. 2 Закону “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 року [1] **відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища в Україні** (виділене авт. — В. А.) регулюються цим законом, а також розробленими **відповідно до нього** земельним, водним, лісовим законодавством, законодавством про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону і використання рослинного і **тваринного світу** та іншим спеціальним законодавством (виділене авт. — В. А.).

Зрозуміло, що цивільне законодавство в цьому контексті не належить до цього спеціального законодавства, оскільки згідно зі ст. 1 ЦК України ним регулюються виключно **особисті немайнові та майнові** (цивільні) відносини (виділене мною — В. А.), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. І якщо для екологічного законодавства притаманні методи (способи) публічно-правового та приватно-правового регулювання як універсальних міжгалузевих інструментів регулювання суспільних правовідносин або поєднання їх гармонійної сукупності, то як зазначено в наведеній ч. 1 ст. 1 ЦК України, правовому опосередкуванню підлягають, по-перше, лише **“особисті немайнові та майнові відносини”** (виділене авт. — В. А.), а по-друге, вони базуються виключно на приватно-правовому способі регулювання.

Варто зазначити при цьому, що спеціальний Закон України “Про тваринний світ” від 13 грудня 2001 р. [4] визначає, що дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, інші об'єкти тваринного світу, на які поширюється дія цього закону і які перебувають у державній власності, а також об'єкти тваринного світу, що в установленому законодавством порядку набуті у комунальну або приватну власність і визнані об'єктами загальнодержавного значення, належать до природних ресурсів загальнодержавного значення.

Відповідно до вказаної законодавчої формули відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, об'єкти якого перебувають у стані природної волі, у напівневільних умовах чи в неволі на суші, у воді, ґрунті та повітрі постійно чи тимчасово населяють територію України або належать до природних багатств її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, регулюються Конституцією України, цим Законом, законами України “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про мисливське господарство та полювання” (ст. 1) та іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до зазначеного відносини у галузі охорони, використання і відтворення **сільськогосподарських, свійських тварин** (виділене авт. — В. А.), а також діяльність, пов'язана з охороною і використанням залишків викопаних тварин, регулюється відповідним законодавством України.

З огляду на викладене, можна сформулювати висновок про те, що до тварин, як об'єктів речового права за чинним цивільним законодавством можна віднести ті їхні види, підвиди, класи, угруповання тощо, які належать до категорії сільськогосподарських та свійських тварин і перебувають відповідно (використовуються, експлуатуються тощо) у напівневільних умовах чи в неволі та є об'єктами права приватної чи колективної власності окремих громадян та їх об'єднань, юридичних осіб.

В окремих випадках характерною ознакою тварин як об'єктів тваринного світу, правовий режим використання, охорони та відтворення яких підпадає під режим екологічного, природноресурсового, зокрема фауністичного права, виділялася ознака “дикі тварини” та віднесення їх до природних ресурсів загальнодержавного значення, яка належить до **природних ресурсів загальнодержавного значення** (виділене авт. — В. А.).

Тож не випадково Закон України про тваринний світ закріплює вимогу, згідно з якою дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, інші об'єкти тваринного світу, на які поширюється дія цього Закону і які перебувають у державній власності, а також об'єкти тваринного світу, що у встановленому законодавством порядку набуті в комунальну або приватну власність і визнані об'єктами загальнодержавного значення, належать до **природних ресурсів загальнодержавного значення** (виділене авт. — В. А.).

Хоча, з іншого боку, деякі правові приписи вказаного Закону України “Про тваринний світ” від 13 грудня 2001 р. теж не позбавлені внутрішніх колізій його окремих статей та правових норм, особливо в частині коментованих проблем.

Маємо на увазі, що, визначивши об'єкти тваринного світу, які належать до природних ресурсів загальнодержавного значення, та таких, які перебувають у державній та інших формах права власності за визначеними ознаками, Закон, у свою чергу, закріплює, що об'єкти тваринного світу, які перебувають у стані природної волі і знаходяться в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, є **об'єктами права власності Українського народу** (ч. 2 ст. 5) (виділене авт. — В. А.), від імені якого права власника об'єктів тваринного світу, що є природним ресурсом загальнодержавного значення, здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України (ч. 3 ст. 5).

По-перше, наведені у ч. 3 ст. 5 положення значною мірою кореспондують з ч. 1 ст. 13 Конституції України, але з тією відмінністю, що вказана конституційна норма не обтяжує природні ресурси (зрозуміло, і об'єкти тваринного світу) **належністю до природних ресурсів загальнодержавного значення** (виділене авт. — В. А.).

По-друге, за логікою другої частини попередньої статті приналежність об'єктів тваринного світу загальнодержавного значення до природних ресурсів загальнодержавного значення закономірно обумовлює їх використання, охорону та відтворення на юридичному титулі права державної власності, що з позицій права не може визнаватися тотожним праву власності об'єктів тваринного світу Українського народу.

По-третє, конституційно визнано право власності Українського народу, зокрема, на об'єкти тваринного світу самостійною організаційно-правовою формою щодо реалізації повноважень володіння, користування, розпорядження ними, а тому природно, що такі об'єкти повинні належати в законодавчому порядку до природних ресурсів загальнонародного значення і потребують, у свою чергу, їх диференціації та розмежування з об'єктами тваринного світу, що належать до природних ресурсів загальнодержавного значення. Адже це самостійні публічно-правові форми права власності на об'єкти тваринного світу, які базуються відповідно на правових зв'язках із персоніфікованими суб'єктами цього права — Українським народом та державою Україна.

Отже, виходячи із вищенаведеного, слідує таке:

а) Закон України “Про тваринний світ”, встановлюючи законодавчі засади регулювання правовідносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу (фауністичних правовідносин), виділяє об'єкти тваринного світу, які належать до природних ресурсів **загальнодержавного значення** (виділене авт. — В. А.), зокрема:

— дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони,

які за логікою ч. 2 ст. 5 вказаного закону можна визнати складовою об'єктів тваринного світу, що визнаються об'єктами права власності Українського народу;

— інші об'єкти тваринного світу, на які поширюється дія цього Закону і які перебувають у державній власності (ст. 4);

— об'єкти тваринного світу, що у встановленому законодавством порядку набуті у комунальну і приватну власність (набуті відповідно до законодавства на титулі права комунальної і приватної власності) і визнані об'єктами загальнодержавного значення (треба розуміти у встановленій законодавством процедурі);

б) логічно також, що здійснення права власності на частину об'єктів тваринного світу (дикі тварини, які перебувають у стані природної волі на зазначених вище територіях) належить як до повноважень власне Українського народу як самостійного суб'єкта цього права, так і від його імені органами державної влади та органами місцевого самоврядування за умови, що зазначені об'єкти є природним ресурсом загальнодержавного значення (ч. 2 ст. 5);

в) до **інших об'єктів тваринного світу** (виділене авт. — В. А.) як природних ресурсів загальнодержавного значення (тобто крім диких тварин, які належать на юридичному титулі Українському народові). Із аналізу ч. 1 ст. 3 зазначеного Закону слідує, що вони перебувають на праві державної власності, та здійснюється державою, а тому можна віднести до них (хоч як не дивно) лише частини диких тварин (шкіри, рогів тощо) та продукти їх життєдіяльності (мед, віск тощо).

Алогізм викладеного обумовлює доцільність іншої інтерпретації зазначеного фрагмента ст. 4, відповідно до якого до об'єктів тваринного світу як природних ресурсів загальнодержавного значення державної власності доцільно віднести будь-які об'єкти тваринного світу, за виключенням тих, що перебувають на праві власності Українського народу або комунальної та приватної власності за умови, що на них поширюється дія цього закону і вони перебувають у державній власності. Такий висновок обумовлюється аналізом змісту ст. 6 вказаного закону, згідно з яким об'єкти тваринного світу (отже, йдеться також і про диких тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України), які утримуються (зберігаються) підприємствами, установами та організаціями відповідно державної форми власності, є **об'єктами права державної власності** (виділене авт. — В. А.).

Із викладеного слідує принаймні два запитання, які потребують аргументованої наукової відповіді:

1) чи поширюється право державної власності на об'єкти тваринного світу, що перебувають поза межами території України — її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони?

2) на якому правовому режимі перебувають об'єкти тваринного світу тих підприємств, установ, організацій, які їх утримують (забезпечують)?

По-перше, якщо виходити з буквального тлумачення ст. 6 Закону України “Про тваринний світ” від 13 грудня 2001 року, то слідує, що об'єктами права державної власності є об'єкти тваринного світу, які утримуються або зберігаються підприємствами, установами та організаціями державної власності без обмеження будь-яким територіальним простором. Однак Закон України “Про виключну (морську) економічну зону” вказує, що державі у своїй виключній (морській) економічній зоні належать лише суверенні права щодо розвідки, розробки і збереження природних ресурсів, як живих, так і неживих, у водах, що покривають морське дно, на морському дні та в його надрах, а також з метою управління цими ресурсами.

Тому логічно слідує, що держава, здійснюючи зазначені суверенні права, може набувати права власності тільки на добуті у дозволений спосіб об'єкти тваринного світу, що перебували у виключній (морській) економічній зоні або на континентальному шельфі.

По-друге, для визначення правового режиму об'єктів тваринного світу, що утримуються або зберігаються підприємствами, установами та організаціями державної форми власності важливо встановити правові форми використання таких об'єктів. Закон про тваринний світ визначає їх загальне та спеціальне використання. Зокрема ч. 2 ст. 17 зазначеного Закону передбачає, що спеціальне використання об'єктів тваринного світу в порядку ведення мисливського і рибного господарства здійснюється з наданням відповідно до закону підприємствам, установам та організаціям (потрібно вважати і те, що здійснюють свою діяльність на праві державної власності) права користування мисливськими угіддями та рибогосподарськими водними об'єктами, у межах яких і можливе утримання або зберігання об'єктів тваринного світу.

Іншими словами, до таких підприємств, установ, організацій доцільно віднести ті юридичні особи державної власності, на які відповідно до закону покладається ведення мисливського або рибного господарства, які мають бути користувачами відповідних мисливських угідь або рибогосподарських об'єктів. Відповідно, наприклад, до ч. 3 ст. 21 вказаного Закону **користувачами мисливських угідь можуть бути спеціалізовані мисливські господарства, інші підприємства, установи, організації, в яких створені спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства з наданням у їх користування мисливських угідь** (виділене авт. — В. А.).

При цьому варто зауважити, що організація і ведення мисливського господарства, полювання та надання в користування мисливських угідь здійснюється у порядку, встановленому спеціальним Законом України “Про мисливське господарство та полювання” від 22 лютого 2000 р. [5].

І в контексті цивільно-правового регулювання, про що йшлося у нашому аналізі, треба відзначити, що ті об'єкти тваринного світу, які вилучені зі стану природної волі, розведені (отримані) у напівневільних умовах чи в неволі або набуті іншим не забороненим законом шляхом, можуть перебувати у приватній власності фізичних та юридичних осіб.

Таким чином, законність набуття у приватну власність об'єктів тваринного світу повинна бути підтверджена відповідними документами, що засвідчують легітимність вилучення цих об'єктів з навколишнього природного середовища, ввезення в Україну з інших країн, факту купівлі-продажу, обміну, отримання у спадщину тощо, які видаються в установленому порядку.

Саме з урахуванням викладеного доцільно привести норми чинного ЦК України у відповідність з метою усунення наявних і вельми очевидних законодавчих колізій.

Логічно, що позитивне законодавче вирішення цього питання вимагає певної корекції юридичного поділу природних ресурсів, нормативно закріпленого нині в ч. 1 ст. 39 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, що встановлює два основні рівні природних ресурсів:

- а) загальнодержавного значення;
- б) місцевого значення.

Найдоцільнішим слід вважати виділення із системи природних ресурсів, зокрема, об'єктів тваринного світу природних ресурсів загальнонародного значення. До об'єктів тваринного світу загальнонародного значення доцільно б віднести рідкісні та такі, що перебувають під загрозою зникнення, види тваринного світу (занесені до Червоної книги України відповідно до Закону України “Про Червону книгу України” від 7 лютого 2002 р. [6]).

У цьому контексті до природних ресурсів загальнонародного значення варто б віднести об'єкти тваринного світу, що перебувають на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, правовий режим яких визначається відповідним Законом України “Про природно-заповідний фонд” від 16 червня 1992 р. [7], об'єкти тваринного світу, що оселяються та зростають у межах територіальної системи екологічної мережі [8], а також на інших територіях, які мають особливу цінність

для охорони природних об'єктів та ресурсів навколишнього природного середовища та відповідно до міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні (курортних і лікувально-оздоровчих, рекреаційних зон тощо).

Законодавче урегулювання висвітлених проблем сприяло б усуненню наявних колізій у чинному законодавстві, поліпшенню ефективності практики його застосування, чистоті законодавчих понять і категорій, що мають методологічне значення для їх правильного правозастосування.

Очевидно, що в основі виникнення навмисних та неумисних законодавчих міжгалузевих, галузевих колізій закладається мотивація певних усунівлених, швидше, корпоративних інтересів, що отримують проходження й обговорення, схвалення у Верховній Раді України та наступне затвердження законодавчим органом держави, які після скріплення підписом Президента України набувають сили законодавчих актів із відповідною наявністю некорелюючих нормативно-правових приписів вимогам інших законів в Україні, як це ми спостерігаємо у випадку нашого наукового аналізу.

Саме до таких колізій, на наш погляд, слід віднести суперечності, які виникли між Конституцією України, Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", Земельним кодексом України, іншими актами екологічного законодавства в частині конституційного визнання права власності на землю та інші природні ресурси Українського народу. Політико-правовим підґрунтям для визнання загальнонародної (народної) власності на землю та інші природні ресурси стали нормативні приписи, зокрема норми розд. VI "Економічна самостійність" Декларації про державний суверенітет України, прийнятої Верховною Радою України 16 липня 1990 р. [9], згідно з ч. 3 яких земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, весь економічний і науково-технічний потенціал, що створений на території України, є власністю її народу (виділене авт. — В. А.), матеріальною основою її суверенітету і використовується з метою забезпечення матеріальних і духовних потреб її громадян.

Закон України "Про економічну самостійність" від 3 серпня 1990 р. [10] з деякими незначними уточненнями визначав, що власністю Українського народу є її земля, надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, весь економічний, науковий і технічний потенціал, розташований на цій території.

Ці ідеї було закріплено і в Законі України "Про власність" від 7 лютого 1991 р. [11].

Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 р. [1] в узагальненій формі закріпив природні ресурси України як об'єкти права власності Українського народу, який має право володіння, користування та розпорядження **природними багатствами** та передбачив, що повноваддя Українського народу в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів реалізується на основі Конституції України як безпосередньо, шляхом проведення референдумів, так і через республіканські органи державної влади відповідно до законодавства України, а також делегував право розпорядження природними ресурсами від імені Українського народу виключно **Верховній Раді України** (виділене мною — В. А.).

Зазначені положення в певній мірі отримали свій подальший розвиток у Конституції України (ч. 1 ст. 13), згідно з якою земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є **об'єктами права власності Українського народу** (виділене авт. — В. А.). Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Однак, як впливає із конституційно-правової норми ч. 1 ст. 13 Конституції України, в ній уже не йдеться про здійснення права власності на землю та інші природні ресурси безпосередньо їх власником (Українським народом), а лише закріплюється його право власності на зазначені природні ресурси і визнаються вони як об'єкти цього права, якому чітко кореспондує визначений для них самостійний суб'єкт — Український народ.

Тобто лише аналітико-правовим шляхом можна констатувати, що, будучи визначеним Конституцією України суб'єктом права власності на землю та інші природні ресурси, розташовані на зазначених територіях, Український народ має право безпосередньо здійснювати повноваження власника: право володіння, користування та розпорядження ними, що й складає зміст вказаного публічно-суб'єктивного права.

На відміну від Конституції України, відзначимо, що за Законом про охорону навколишнього природного середовища конкретизована навіть організаційно-правова форма здійснення повноваждя Українського народу в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів шляхом проведення референдумів, тобто реалізації безпосередньої демократії також і шляхом представництва органами державної влади, але відповідно до законодавства України, а не її Конституції.

Спостерігаємо і те, що на час прийняття зазначеного закону законодавство ще не чітко виділяло й органи місцевого самоврядування для реалізації повноважень власника природних ресурсів Українського народу.

Слід звернути увагу і на те, що в Законі про охорону навколишнього природного середовища (ч. 3 ст. 4) йдеться не про реалізацію повноважень власника самим Українським народом, а про його **повноваждя** (виділене авт. — В. А.) у зазначеній галузі, що значно ширше ніж повноваження володіння, користування і розпорядження вказаними об'єктами власності, оскільки дозволяє реалізувати й інші владні повноваження народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні (ч. 1 ст. 5 Конституції України).

Зазначений Закон про охорону навколишнього природного середовища чи не вперше в законотворчій практиці суверенної України застосував правову форму здійснення окремих повноважень власника цих ресурсів “від імені Українського народу”, зокрема право розпорядження природними ресурсами Верховною Радою України, в той час, як за формулою норми, викладеної в ч. 1 ст. 13 Конституції України, такі повноваження значно ширші, оскільки дозволяють включати до них як право розпорядження, так і право володіння і користування, і не тільки Верховною Радою України як єдиним органом законодавчої влади в Україні (в контексті держави), а й іншими органами цієї влади, перелік та назви яких не визначаються Конституцією України та органами місцевого самоврядування, реалізація якими прав власника на природні ресурси “від імені Українського народу” допускається виключно в межах Конституції України.

Потрібно вказати й на ту юридичну обставину, що делегування представництва власника землі та інших природних ресурсів на здійснення цього права від імені Українського народу було закріплено в законодавчому (конституційному) порядку представниками народу, а не Українським народом безпосередньо, і на що народ як **носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні Парламент не уповноважував, оскільки здійснює її (владу) безпосередньо** (виділене авт. — В. А.) і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 5 Конституції України).

Конституційна модель “від імені Українського народу права власника здійснюють ...” не виключає і такого тлумачення, як обмеження на безпосереднє здійснення права власника на природні ресурси самого Українського народу, оскільки будь-які застереження щодо цього в ч. 1 ст. 13 Конституції України відсутні, а це суперечить методології вчення про право власності на землю та інші природні ресурси Українського народу та його змісту, а також вищевказаній нормі ст. 5 Конституції

України, що обумовлює доцільність подальшої кодифікації конституційно-правових положень у зазначеній сфері правового регулювання.

І це не тільки теоретичний висновок, але й констатація факту практичної нашої дійсності, що підтверджена п'ятнадцятирічною практикою. За цей історичний період нашого правового буття фактично і юридично реалізується конституційна формула на здійснення права власності на природні ресурси виключно “від імені Українського народу” органами законодавчої, виконавчої і судової влади та органами місцевого самоврядування щодо встановлення факту переходу прав на окремі земельні ділянки, що є сумнівним з точки зору Конституції України та чинного екологічного законодавства. Здійснення закріпленого конституційного права власності на землю та інші природні ресурси безпосередньо Українським народом, на жаль, на сьогодні лише задекларовано, оскільки відсутній будь-який юридичний прецедент, а тим більше механізм його правового забезпечення.

Варто констатувати також (до того ж не вперше), що визначення природних ресурсів континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони в якості об'єктів права власності Українського народу за Конституцією України виходить за межі правових можливостей, передбачених ч. V ст. 55, 56 та інших Конвенції ООН з морського права (UNCLOS 82) [12], у певній частині продубльованих Законом України “Про виключну (морську) економічну зону” [13].

Так, відповідно до ст. 55 зазначеної Конвенції виключна економічна зона — це район, що знаходиться за межами територіального моря і прилягає до нього, підпадає під особливий правовий режим, згідно з яким права та юрисдикція прибережної держави та інших держав регулюються положеннями цієї Конвенції.

При цьому **прибережній державі** у виключній економічній зоні відповідно до Конвенції з морського права, **виключній (морській) економічній зоні за однойменним законом України** (виділене авт. — В. А.) надаються:

1) суверенні права щодо дослідження, розробки і збереження природних ресурсів, як живих, так і неживих, що покривають морське дно, на морському дні та в його надрах, а також з метою управління цими ресурсами і щодо здійснення інших видів діяльності по економічному дослідженню та розробці зазначеної зони, у тому числі виробництву енергії шляхом використання води, течій і вітру (п. “а” ч. 1 ст. 56 Конвенції, ч. 1 ст. 4 вказаного Закону);

2) здійснення юрисдикції, передбаченої відповідними положеннями цієї Конвенції та прийнятого закону щодо створення і використання штучних островів, установок і споруд, здійснення морських наукових досліджень, захисту та збереження морського середовища;

3) інші права, передбачені цією Конвенцією, вказаним законом, іншими законодавчими актами України.

Викладені положення дозволяють констатувати, по-перше, що надання Конвенцією прибережним державам відповідно суверенних прав щодо здійснення окремих видів діяльності щодо природних ресурсів виключної (морської) економічної зони, зокрема реалізувати своє суверенне право розробляти свої природні ресурси відповідно до своєї політики в галузі охорони навколишнього природного середовища і згідно з їхнім обов'язком захищати і зберігати морське середовище (ст. 193 Конвенції), набуття права власності на корисні копалини після їх видобування (додаток № 3, ст. 8), здійснення функцій управління в зазначеній сфері не може бути урівняно з правом власності на ці природні ресурси як об'єкти права власності Українського народу. Так, у Конвенції чітко вказується, що такі суверенні права надаються прибережним державам, у той час як Основний закон України поширив на ці природні ресурси юридичного титулу права власності Українського народу, що значно відрізняється за змістом, ніж вищевизначені суверенні права.

По-друге, згідно з положеннями Конвенції (ст. 2, 3) повний суверенітет держави (прибережної держави) поширюється на територіальне море, тобто за межі його сухопутної території і внутрішніх вод, а у випадках держави-архіпелагу — його

архіпелажні води, включаючи повітряний простір над територіальним морем, його дно та надра. При цьому кожна держава має право встановлювати ширину свого територіального моря, щоб не перевищувати дванадцяти морських миль, що відмежовуються від вихідних ліній, які визначаються Конвенцією, тобто ліній (смуг) найбільшого відливу впродовж берега, яка вказується на офіційно визнаних прибережною державою картах великого масштабу (ст. 5 Конвенції).

По-третє, немає також достатніх юридичних підстав, викладених у Конвенції, щодо ототожнення права власності Українського народу на природні ресурси континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, визначеного ч. 1 ст. 13 Конституції України, із здійсненням юрисдикції Україною у виключній (морській) економічній зоні щодо “створення і використання штучних островів, установок і споруд, здійснення морських наукових досліджень, захисту та збереження морського середовища, здійснення інших прав, встановлених Конвенцією” (виділене авт. — В. А.), оскільки:

а) здійснення зазначеної юрисдикції передбачено не стосовно природних ресурсів цієї зони, а лише щодо створення та експлуатації штучно створених об’єктів (островів, технічних споруд і комплексів), тобто відповідно до спеціального майна та його комплексів, регулювання деяких видів діяльності, пов’язаних з охороною та збереженням природного морського середовища, що впливають із обов’язків держави щодо здійснення зовнішніх функцій та її екологічної політики;

б) щодо здійснення інших прав, то вони не повинні виходити за межі, встановлені цією Конвенцією (право мирного проходу, користування морськими коридорами, права захисту прибережної держави, цивільної та кримінальної юрисдикції щодо іноземних суден, право транзитного проходу суден та ін.).

Викладене дає підстави для висновку про доцільність приведення внутрішніх законів, зокрема конституційних приписів Основного закону України, інших актів законодавства, у відповідність до положень зазначеної Конвенції ООН з морського права, як це передбачено у Законі України про виключну (морську) економічну зону.

Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. [14] не сприйняв положень зазначених законів та вимог Конституції України, а лише зафіксував, що право власності на землю набувається та реалізується на підставі Конституції України, цього Кодексу, а також інших законів, що видаються відповідно до них, передбачив, що земля в Україні може перебувати у приватній, комунальній та державній власності (ч. 2, ч. 3 ст. 78), а також визнав суб’єктами права власності на землю таких осіб:

- 1) громадян та юридичних осіб на землі приватної власності;
- 2) територіальні громади на землі комунальної власності, які реалізують це право безпосередньо або через органи місцевого самоврядування;
- 3) державу на землі державної власності, яка реалізує це право через відповідні органи державної влади.

Про право власності на землю Українського народу жодним словом не сказано. Складається таке враження, що викладене в ч. 1 ст. 13 Конституції України зовсім не існує. Тим самим Верховна Рада України “прожонгловала” принципами Основного закону України, оскільки прийняла у “пожежному” порядку нині чинний ЗК України в порушення конституційних вимог, та внаслідок невизнання принципу верховенства права та ієрархічності Конституції України, яка має найвищу юридичну силу. Тому стверджуємо, що є юридичні підстави вважати зазначений кодекс неконституційним законом (юридичну фікцію), оскільки в ньому закладено колізію, яка є законодавчою перешкодою на шляху реалізації права власності на землю Українським народом.

У цьому зв’язку надзвичайний інтерес викликають деякі законодавчі приписи Закону України “Про управління об’єктами державної власності” від 21 вересня 2006 р. [15]. Так, ст. 2 зазначеного Закону передбачено, що дія його не поширюється, зокрема, на управління об’єктами власності Українського народу, визначеними

частиною першою ст. 13 Конституції України. Визначаючи об'єкти управління державної власності (ст. 1), закон передбачає різновиди майна, що може перебувати в управлінні різних суб'єктів, проте у ній немає й згадки про землю, земельні ділянки та інші природні ресурси, які визначені ЗК України як об'єкти державної власності.

Симптоматично, що наведена вище формула ст. 2 коментованого закону чітко та однозначно вказує на самостійність об'єктів права власності Українського народу, визначених ч. 1 ст. 13 Конституції України, особливості управління ними, зокрема земель та інших перерахованих природних ресурсів, які юридично **не можна змішувати з об'єктами права державної власності на землю** (виділене авт. — В. А.), як самостійних об'єктів земельно-правового регулювання та управління, передбачених ст. 84 Земельного кодексу України.

А тому визначати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які уповноважені здійснювати від імені Українського народу права власника на землю в межах території України, можна виключно на підставі та в межах, визначених Конституцією України (ч. 1 ст. 13). Іншого підходу, виходячи з аналізу зазначеної правової формули, просто не може бути, оскільки це суперечило б вимогам Основного закону України.

Спробуємо об'єктивно відповісти на це, здавалося б, доволі просте запитання, аналізуючи відповідні норми чинної Конституції України.

Так, відповідно до п. 2 ст. 85 Конституції України [16] до повноважень Верховної Ради України належить, зокрема, призначення Всеукраїнського референдуму з питань, визначених ст. 73 Конституції, тобто щодо виключного вирішення питання про зміну території України. Тобто Верховна Рада України має повноваження лише стосовно призначення Всеукраїнського референдуму з питання щодо зміни території. А референдум як найвища організаційно-правова форма безпосередньої демократії народу вправі безпосередньо вирішувати зазначені питання, що, власне, й підкреслює юридичні можливості здійснення права власності на землю та інші природні ресурси у відповідний правовий спосіб безпосередньо Українським народом як єдиним колективним уповноваженим Конституцією України суб'єктом цього права.

При цьому Верховна Рада України як представницький орган державної законодавчої влади реалізує в зазначеному випадку повноваження щодо призначення Всеукраїнського референдуму з питання зміни території, виступає від власного імені та свого правового положення в ієрархії органів розподілу функцій влади, а не від імені Українського народу як власника зазначених природних ресурсів. І цілком логічно, що у цьому випадку не йдеться про реалізацію Верховною Радою України як органом держави повноважень власника на природні ресурси від імені Українського народу.

Конституція України (п. 29 ст. 86) передбачає, зокрема, утворення і ліквідацію районів, встановлення і зміну меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорій міст тощо, а також затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, визначення правових засад вилучення об'єктів права приватної власності та здійснення інших повноважень, які відповідно до Конституції України належать до її відання.

Реалізація зазначених повноважень Верховною Радою України відбувається у формі прийняття у встановленому порядку законів або постанов, спрямованих на урегулювання відповідних правовідносин, пов'язаних із вирішенням земельно-правових питань територіального устрою держави, межування адміністративно-територіальних утворень, форм та порядку видання правопосвідчуючих земельних документів на відповідно встановлені межі — важливий напрямок реалізації повноважень Парламенту України, спрямований на ефективне використання земель, їх планування, природно-сільськогосподарське районування та функціональне зонування у межах відповідних населених пунктів з метою розміщення різного

виду об'єктів, що забезпечують їх функціонування, задоволення різноманітних життєво необхідних потреб населення відповідно до місцевих правил забудови (соціальних, економічних, екологічних, санітарно-гігієнічних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших).

Цей висновок рівною мірою має причетність щодо реалізації інших вищенаведених повноважень Верховної Ради України у сфері приватизації об'єктів права державної власності, майна і майнових комплексів, що не підлягають роздержавленню і приватизації, встановленню правових засад у сфері вилучення (точніше, конфіскації або викупу об'єктів права приватної власності та ін.). Якщо виходити з контексту Закону України про управління об'єктами державної власності від 21 вересня 2006 р., то категорія **“об'єкти права державної власності”** (виділене авт. — В.А.) застосована у п. 36 ст. 85 Конституції України у контексті, що охоплює майно, майнові комплекси, речі та речові права на встановлення правового режиму яких спрямовані, зокрема, повноваження Парламенту України відповідно до законодавчої та правозастосовчої практик, що склалися в Україні.

При цьому зауважимо, що **“об'єкти права державної власності”** можна було б розуміти і в більш широкому розумінні, зокрема, через призму категорії землі як об'єкта права власності на землю, але такий підхід за існуючими законодавчими тенденціями не сприйнято земельним законодавством, яке, регламентуючи режим права власності на землю держави, в той же час встановлює категорії земель цієї форми власності, які не можуть передаватися до комунальної та приватної форм власності (п. 1, 2, 3, 4 ст. 84 Земельного кодексу України).

Інші повноваження Верховної Ради України в частині здійснення права власника на землю, інші природні ресурси від імені Українського народу Конституція України, на превеликий жаль, у своїх нормах не передбачає, що ускладнює процес реалізації конституційних приписів на практиці та потребує відповідно подальшої зваженої кодифікації Конституції України.

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ [Текст] // ВВР. — 1991. — № 41. — Ст. 546.
2. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР // ВВР. — 1995. — № 24. — Ст. 189.
3. Про питну воду та питне водопостачання : Закон України від 10.01.2002 р. № 2918-ІІІ [Текст] // ВВР. — 2002. — № 16. — Ст. 112.
4. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-ІІІ [Текст] // ВВР. — 2002. — № 14. — Ст. 97.
5. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22.02.2000 р. № 1478-ІІІ [Текст] // ВВР. — 2000. — № 18. — Ст. 132.
6. Про Червону книгу України : Закон України від 07.02.2002 р. № 3055-ІІІ [Текст] // ВВР. — 2002. — № 30. — Ст. 201.
7. Про природно-заповідний фонд : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-ХІІ [Текст] // ВВР. — 1992. — № 34. — Ст. 502.
8. Про екологічну мережу України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1864-ІV [Текст] // ВВР. — 2004. — № 45 — Ст. 502.
9. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. [Текст] // ВВР. — 1990. — № 31. — Ст. 429.
10. Про економічну самостійність Української РСР : Закон Української РСР від 03.08.1990 р. № 142-ХІІ [Текст] // ВВР. — 1990. — № 34. — Ст. 499.
11. Про власність : Закон України від 07.02.1991 р. № 697-ХІІ [Текст] // ВВР. — 1991. — № 20. — Ст. 249.
12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 10.12.1982 р. [Електронний ресурс] НАУ—online. — URL : http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_057.
13. Про виключну (морську) економічну зону : Закон України від 16.05.1995 р. № 162/95-ВР [Текст] // ВВР. — 1995. — № 21. — Ст. 152.

14. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III [Текст] // ВВР. — 2002. — № 3. — Ст. 27.
15. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 р. № 185-V [Текст] // ВВР. — 2006. — № 46. — Ст. 456.
16. Конституція України від 28.06.1996 р. [Текст] // ВВР. — 2004. — № 2. — Ст. 44.

Надійшла до редакції 12.05.2012

Андрейцев В. И. Объективные факторы кодификации законодательства суверенной Украины: перспективы реализации конституционных эколого-правовых императивов

Освещаются вопросы нормативно-правового регулирования процессов кодификации экологического законодательства. Рассматривается право на благоприятную окружающую среду как личное неимущественное благо, анализируется его гражданско-правовая защита в системе защиты права на экологическую безопасность. Проводится анализ права собственности на природные ресурсы, исходя из конституционных принципов, с учетом норм гражданского и экологического законодательства.

Ключевые слова: право на экологическую безопасность, окружающая среда, право на благоприятную окружающую среду, природные ресурсы, право собственности, объекты права собственности Украинского народа.

Andreitsev, V. I. Objective Factors Codification of Laws of Sovereign Ukraine: Prospects of Constitutional Environmental and Legal Imperatives Realization

Question of legal regulation of the codification of environmental legislation are covered. We consider the right to safe and healthy environment as a private non-property benefits, analyzed its civil law protection in the system of protection of the ecological safety. The analysis of property rights to natural resources, based on constitutional principles and the norms of the civil and environmental legislation.

Key words: law on environmental safety, the environment, the right to safe and healthy environment, natural resources, ownership, property of the Ukrainian people.

